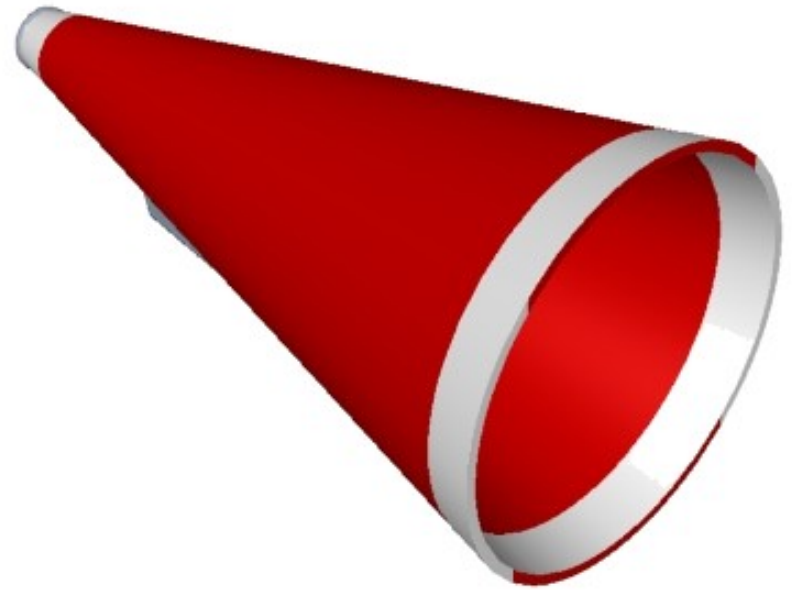
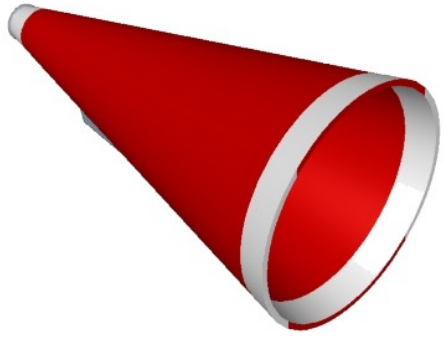

Komunikace ve škole

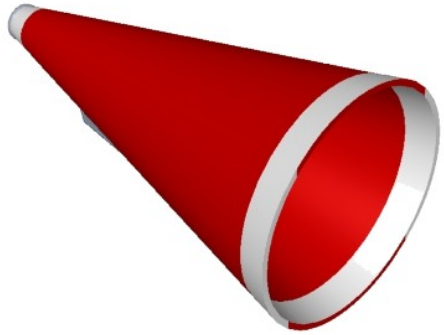

Základní charakteristiky
komunikace ve třídě, výukový
dialog

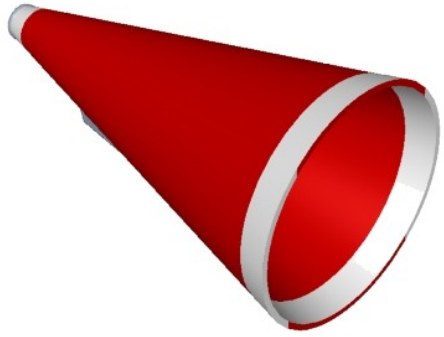
James Eicher

- „Jeden ze základních komunikačních zákonů praví, že každé chování v přítomnosti druhé osoby má informační hodnotu. Všechno, co děláme – způsob sezení, spojování rukou, změna hlasového tónu – je komunikační podobou a podléhá jejím pravidlům.“

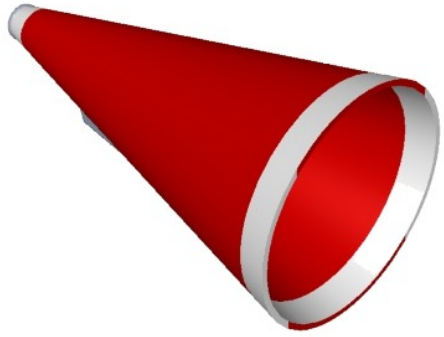
Základní pojmy 1/2

- Sociální interakce
  - Vzájemné aktivní působení, ovlivňování jedinců, skupin a prostředí; jeden subjekt vyvolává svým jednáním změnu v jednání druhého subjektu (Hartl, Psychologický slovník, 1994)
- Pedagogická interakce
  - Vzájemné působení dvou nebo více subjektů v průběhu výchovně vzdělávacího procesu (Šikulová)

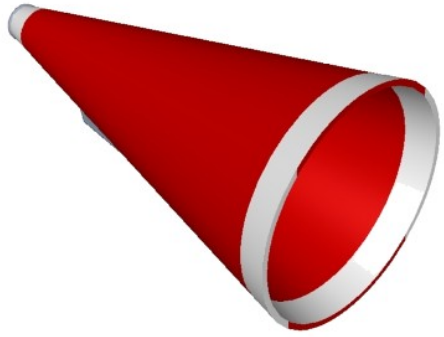
Základní pojmy 2/2

- Sociální komunikace
  - Sdělování, tj. výměna informací (Mareš, Křivohlavý, Komunikace ve škole, 1995)
- Pedagogická komunikace
  - Vzájemná výměna informací mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu, která slouží výukovým cílům (Gavora, Pedagogická komunikácia v základnej škole, 1988)

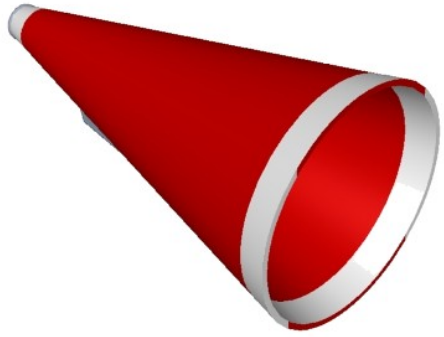
Funkce pedagogické komunikace ve v-v procesu 1/2

- zprostředkovává společnou činnost účastníků nebo jednotlivých pracovních skupin;
- zprostředkovává vzájemné působení účastníků v nejširším smyslu včetně výměny informací, zkušeností, ale i motivů, postojů, emocí;
- zprostředkovává osobní i neosobní vztahy;

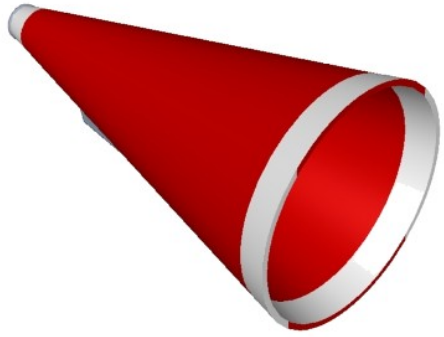
Funkce pedagogické komunikace ve v-v procesu 2/2

- formuje všechny účastníky pedagogického procesu, zejména pak osobnost žáků;
- je prostředkem k uskutečňování výchovy a vzdělávání, neboť cíl, učivo, metody atd. nemohou vystupovat v pedagogickém procesu přímo, ale ve slovní či mimoslovní podobě;
- konstituuje každý výchovně vzdělávací systém, neboť tvoří jednu z jeho hlavních složek zajišťuje jeho fungování, vnáší do něj pohyb, vývoj, dynamiku, udržuje jeho stabilitu.

Podoby pedagogické komunikace

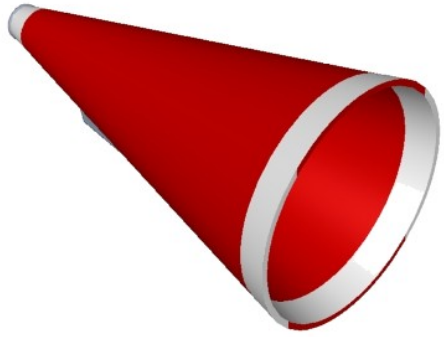
- Detailně připravená
  - Promyšlená, připravená předem
- Rámcově připravená
  - Vedení komunikace na základě předchozích zkušeností
- Nepřipravená
  - Jediné, nepřipravené situace, které se nedají předvídat
  - (více viz Pařízek, Učitel v nezvyklých školních situacích, 1990)

Obsah pedagogické komunikace

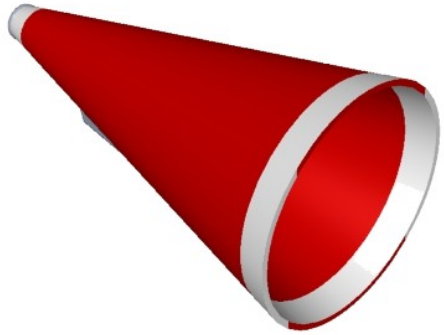
- Informace
- Postoje
- Emocionální stavy
- Sebepojetí
- Pravidla další komunikace

Druhy informací

- Regulativní
  - Navozování, organizace a regulace činností vedoucích ke splnění výukového cíle
- Afektivní
  - Zaměřené na rozvoj emocionální a volní oblasti žáků
- Kognitivní
  - Informace, které jsou pro žáky nové, neznámé

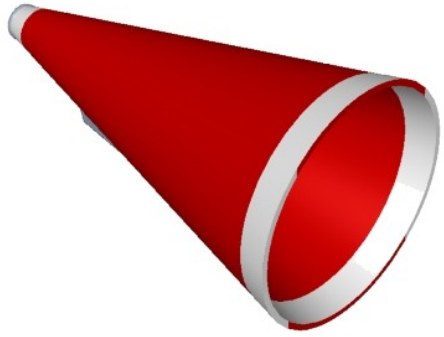
Pravidla pedagogické komunikace

- Částečně jsou formulovaná školou (školní řád), částečně společností (obecná pravidla chování) a část je výsledkem vztahu mezi učiteli a žáky.
- Závisí na koncepci výuky!

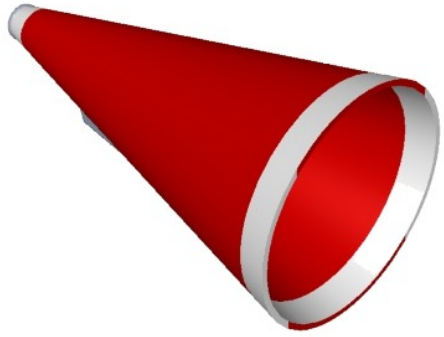
Demokratická komunikační pravidla

- Žák může odpovídat také v sedě, nemusí vstávat
- Učitel nechává žákovi dostatek času na odpověď
- Žák může odbočit od tématu (otázky) za předpokladu, že je jeho příspěvek hodnotný
- Žák může určit, kdo má odpovídat
- Žák může „odložit“ odpověď s tím, že příští hodinu si připraví něco navíc
- Žák může klást učiteli i třídě otázky
- Žák se může obrátit o pomoc při řešení problémů na učitele a spolužáky (žádost není chápána jako projev slabosti)
- Žák může samostatně vést úsek komunikace, stát se moderátorem třídy
- Žáci si mohou volit témata učiva, a to na základě dohody s učitelem nebo diskuse s ním

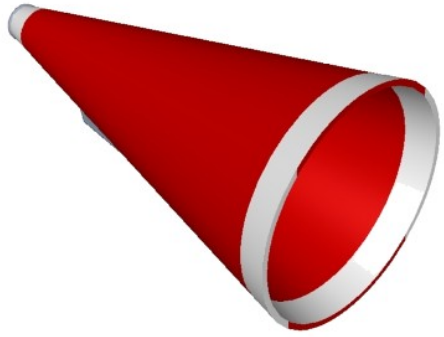
Příklad – tradiční frontální výuka 1/2

- Učitel má ve výuce právo:
  - kdykoliv si vzít slovo, přerušit žáka,
  - mluvit, s kým chce (s jednotlivcem, se skupinou, s celou třídou),
  - mluvit, o čem chce, tj. rozhoduje o tématu komunikace,
  - mluvit v rámci výuky, jak dlouho chce (někdy nerespektuje ani zvonění)
  - mluvit v rámci učebny, kde chce (u tabule, u okna, za stolem, ...)
  - mluvit v pozici, kterou považuje za vhodnou (vsedě, v chůzi, zády k žákům, ...).

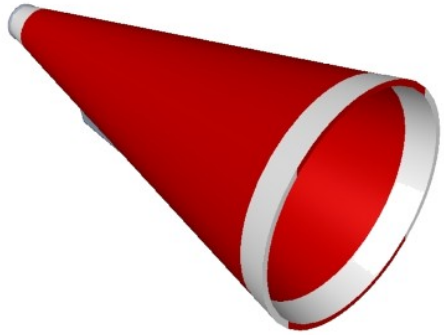

Příklad – tradiční frontální výuka 2/2

- Žák má ve výuce právo
  - mluvit jen tehdy, když mu učitel udělí slovo,
  - mluvit jen s tím, kdo mu byl určen,
  - mluvit jen o tom, co mu bylo určeno,
  - mluvit jen tak dlouho, jak mu bylo určeno,
  - mluvit jen na místě, které mu bylo určeno,
  - mluvit v pozici, která mu byla stanovena.

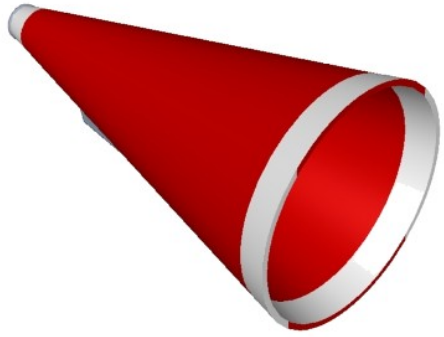

- Pokud chce učitel využívat jiných organizačních forem výuky než frontální, pak musí promyslet i změnu pravidel pedagogické komunikace tak, aby vyučování bylo funkční!

Typy pedagogické komunikace

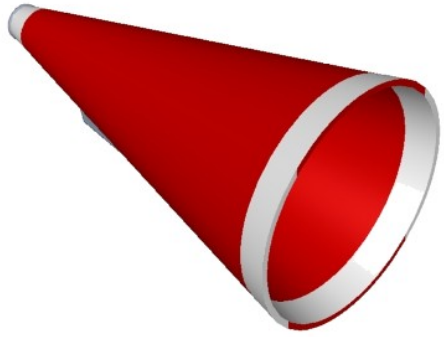
- Přímá – Nepřímá
- Jednostranná – Dvoustranná
- Se zpětnou vazbou – Bez zpětné vazby
- Částečná – Hromadná
- Masová

Verbální komunikace

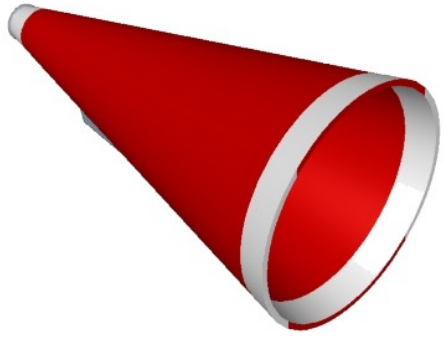
- Verbální komunikace v sobě zahrnuje jak zvukovou, tak i písemnou, popř. jinou grafickou podobu řeči.
- Řeč je nejsrozumitelnějším prostředkem komunikace, neboť při přenosu informací prostřednictvím řeči se nejméně ztrácí smysl sdělení, může být prezentováno jasné vyjádření obsahu i vztahu.

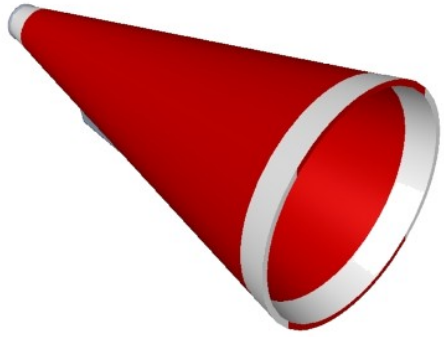
Pozor!

- Aby mohlo dojít ke sdělení skutečně srozumitelnému, musíme si stále uvědomovat nejen, CO chceme říci, ale i PROČ to říkáme, v jaké situaci, náladě, s jakým úmyslem.
- Budeme-li vědět „CO“ a „PROČ“, bude pak mnohem jednodušší i „JAK“.
- Důležité je najít správný citový podtext a tedy i výraz; určit správně i logický důraz ve větě (v myšlence).

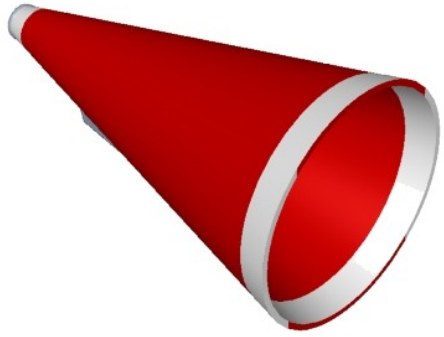
Paralingvistické projevy

- Intenzita hlasového projevu
- Tónová výška hlasu
- Barva hlasu
- Délka projevu
- Rychlost projevu
- Přestávky v řeči
- Akustická náplň přestávek
- Přesnost projevu
- Způsob předávání slova

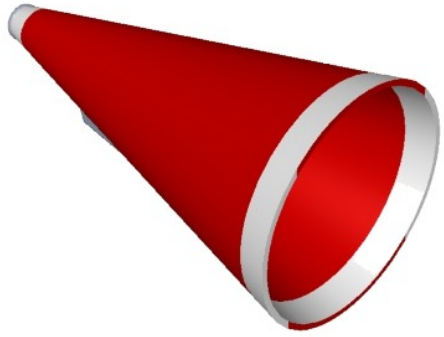
Úkol

- Zkuste říci tuto větu s různými úmysly:
„Mami, já ti chci něco říct!“:
  - Chcete se s něčím pochlubit
  - Chcete sdělit tajemství
  - Chcete si postěžovat
  - Chcete se přiznat k nějakému přestupku

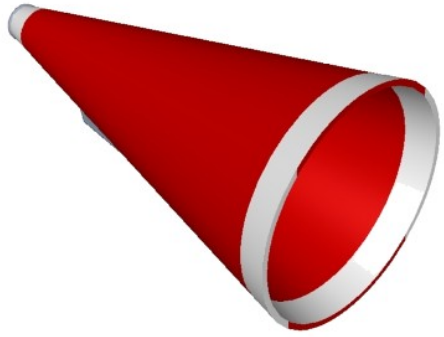
Čeho se vystríhat při komunikaci

- Nemluvte mnoho, hlavně když jde o závažné jednání, ve společenské komunikaci dejte šanci i druhým
- Nepoučujte druhé
- Nemluvte příliš o sobě
- Nestěžujte si
- Nebud'te náladoví
- Nenud'te rozvláčností a podrobnostmi
- Neměňte často téma hovoru
- Nehádejte se

Neverbální komunikace

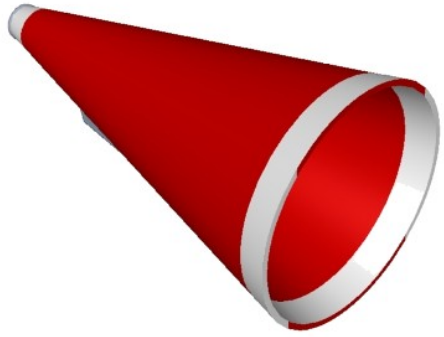
- Taková komunikace, která ke sdělování informací nepoužívá slov

Prostředky neverbální komunikace

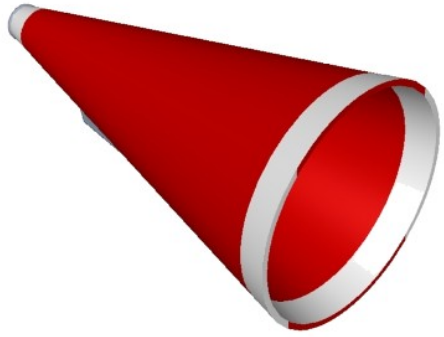
- Pohled
- Výraz obličeje
- Pohyb
- Fyzický postoj
- Gesta
- Dotyk
- Vzájemné přiblížení či oddálení
- Úprava zevnějšku

Viz např. D. Lewis, *Tajná řeč těla*, 1989 nebo A. Pease, *Řeč těla*, 2001

Doporučení pro neverbální komunikaci

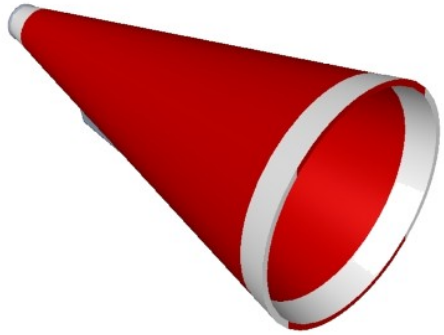
- Bud'te uvolněn'í
- Omezte rušivá gesta
- Průběžně udržujte oční kontakt
- Pokyvujte hlavou, usmívejte se
- Dívejte se na druhou osobu přímo
- Uvolněte ruce, paže i ramena, mírně se naklánějte k druhému, neseďte na židli strnule
- Gest používejte umírněně, vyvarujte se příliš dramatického mávání rukou, hraní si s tučkou, nebo příliš osobních doteků komunikačních partnerů

Bariéry v komunikaci

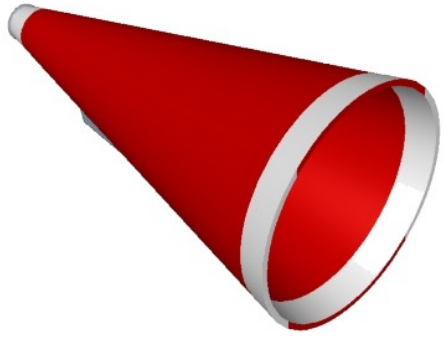
- Obava z neúspěchu
- Problémy osobního rázu
- Neochota respektovat odlišnou komunikační úroveň partnera
- Xenofobie, neúcta
- Skákání do řeči
- Fyzické nepohodlí
- Nesoustředěnost na komunikaci
- Stereotypizace
- Nezvyklé prostředí
- Vyrušování třetí osobou
- Hluk, vizuální rozptylování

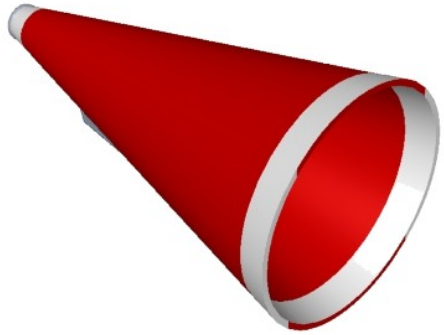
Vytváření a kladení otázek

- Učitelé ve své činnosti velmi často používají otázky.
- Dovednost formulovat a klást otázky se vytváří již mnohem dříve, než budoucí učitel vstoupí na školu, kde bude působit.
- Dotazování patří mezi nejfrekventovanější učitelovy činnosti při pedagogické komunikaci, spolu s výkladem a organizačními pokyny.

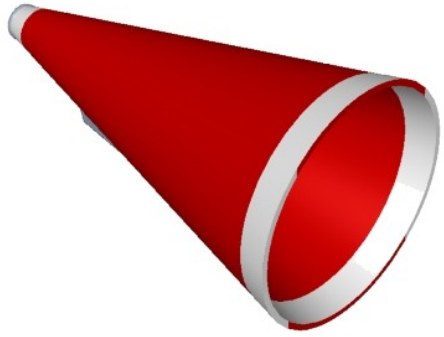
Funkce otázky

- Organizační
  - Věcný, citově neutrální charakter
- Vzdělávací
  - Např. podle průběhu vzdělávacího procesu (motivační, expoziční, fixační, diagnostické a klasifikační)
- Výchovná
  - Často splývá se vzdělávacími, odlišení je relativní

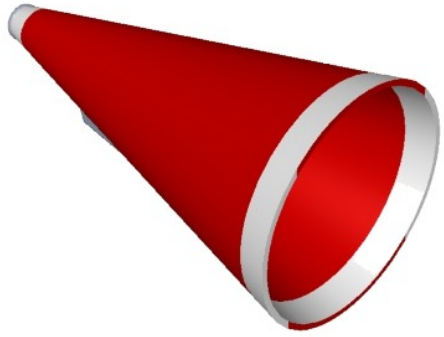
Klasifikace otázek 1

- **Reproduktivní** (založené na procesech paměti)
  - „Kdy byla založena Karlova univerzita?“
- **Produktivní** (vyžadují aktivizaci myšlenkové činnosti)
  - „Jaké jsou hlavní rozdíly mezi pojetím vyučování u Komenského a Herbarta?“

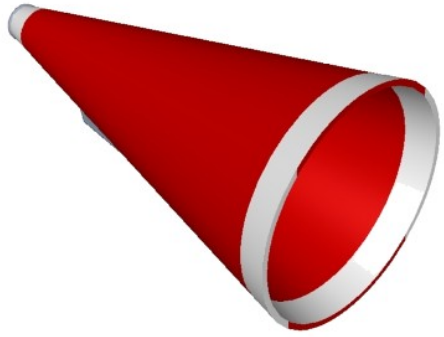
Klasifikace otázek 2

- otázky vztahující se bezprostředně k učivu, tj. **věcné** (Jak se jmenuje hlavní město Anglie?)
- otázky vztahující se k **řízení** určité učební situace (Kdo nesouhlasí se závěry první skupiny?)
- otázky vztahující se k „**výchovným**“ **úkolům** vyučování (Proč jste vymezený čas nevyužili k řešení úkolu?)
- otázky vztahující se k vytváření **atmosféry** ve vyučování (Zvládneme ještě poslední úkol?)
- otázky **osobní** (Co si o postoji Petra myslíš ty, Jarmilo?)

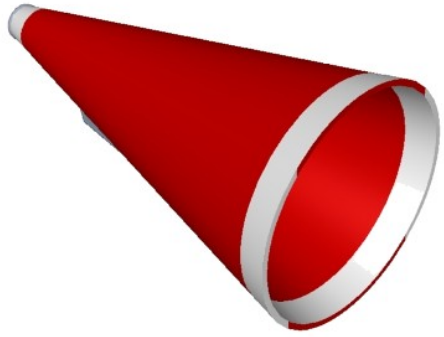
Klasifikace otázek 3

- **Otevřené** (založené na obsahové volnosti odpovědí)
- **Uzavřené** (založené většinou na výběru z nabídnutých možností odpovědí či jednoznačné odpovědi)
  - **Zjišťující** (ano – ne)
  - **Doplňující** (Kdy se narodil... Kam se vlévá...)

Z čeho studovat

- MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.
- PAŘÍZEK, V. *Učitel v nezvyklé školní situaci*. Praha: SPN, 1990.
- GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005.

Úkol č. 6

- Sledujte způsob kladení otázek u vyučujících, s nimiž se setkáváte. Jaký typ otázek převažuje? Čím to může být způsobeno?